

Mozaik a főváros múltjából

9.439

Régi húsárakról

A főváros múlt század végi rohamos fejlődése — rengeteg más mellett — a húsellátást is erősen befolyásolta. Az akkori Budapest mérete már kinötte a régi, szabadpiaci, kis magánkereskedelmi bolthálózatot, de még nem jutott el a nagy élelmiszer-üzletkig. Még csak beszéltek a vásárcsarnokokról.

Több indok sürgette a húsellátás rendezését. Kiemelkedett közülük a minőségi ellenőrzés és az árszabályozás fontossága.

Amióta a valamikor természetesnek tartott közvetlen (és így megbízható) kapcsolat megszűnt a hentes (mészáros) meg a vevő között, gondoskodni kellett az eladásra kerülő hús előzetes hatósági vizsgálatáról. A pesti oldalon ezt elég jól teljesítette a közvágóhíd használatának kényszere. Ilyen a budai oldalon azonban csak a századfordulón, a nagy hidak építése után létesült.

Szabályozni kellett a különféle fajtájú és minőségű húsneműk árát. A húskimérésre alkotott új hatósági előírások 1889. május 15-én léptek életbe. Nyilván hiányzott a kellő előkészítés, a közönség és az üzlettulajdonosok megfelelő tájékoztatása, mert egyes mészárosok túlságosan magas árakat szabtak. Általános felzúdulást okozott az indokolatlannak ítélt — mintegy 25%-os — áremelés. Még a kormányhoz is eljutottak a panaszok. *Baross Gábor*, akkori belügyminiszter, május 17-én foglalkozott a felmerült nehézségekkel, és jelentéstételre szólította fel a főváros vezetését.

Budapest közéleti bizottsága azonnal (május 18-án) összeül a közönség mihamarabbi megnyugtatósa érdekében. Meghívják erre a vásárigazgatót és a mészárosok ipartestületének elnökét, *Schiller Györgyöt* is.

Schiller kifejtette, hogy szó se lehet áremelésről. Az árak kétségkívül változtak, de csupán azért, mert a régi szokásnál minden eladó a színhús mellé arányosan csontot és belsőséget (vese, szív, máj, tüdő, tőgy stb.) is tett; az új szabályozás azonban — mivel az árakat a hatóság fajtánként külön szabta meg — most kifejezetten csak színhúst enged. Természetes, hogy a színhús ára így magasabb lett. Hiszen (saját pontos próbaszámítása szerint) egy 250 kg súlyú ökörnél a nyomtaték — a hústól elválasztható csont, belsőség stb. — 58 kilóra tehető. Indokolt ezért a régebbi 1 kg hús árért most 80 deka színhús adása.

Krick vásárigazgató is azt jelentette, hogy az általa rögtön ellenőrzött (Hold utcai, Eskü téri és óbudai) piacokon se tapasztalható húsár-emelés.

A közéleti bizottság tehát azt állapította meg — és a főváros ezt terjesztette fel *Baross* miniszterhez —, hogy indokolatlan húsár-emelés nincs. Ha ilyesmi előfordul, az túlkapas, mely ellen a főváros erőfeszítéssel fellép.

Említésre méltó, hogy a budapesti mé-

szárosok ipartestülete jó egy évvel később a húskimérésre alkotott szabályrendelet megváltoztatását kérte, hiszen a közönség jórésze a húst azóta is „nyomtatékkal” kéri. Csak zavart okoz a színhús kimérésének előírása. A közéleti bizottság ezzel szemben arra hivatkozott, hogy a csont és a hús összekeverését (a hús árában!) nem szabad a mészárosokra bízni, mert így mindig a közönség károsodik. Az 1891. január 21-i közgyűlés el is utasította a mészáros-ipartestület kérését.

Az ipartestület azonban továbbra is a húsárak emelését szorgalmazta. A fővárosi tanács — tőle szokatlanul éles hangon — „a fogyasztó közönség nyugalma felzaklatását” látta ebben, amit tűrhetetlennek ítélt. A főváros közgyűlésétől ezért annak kinyilvánítását kérte, hogy ha a mészárosok a hús árát emelni próbálnak, akkor engedjék saját fővárosi húskimérési üzem létesítését!

Az 1891. február 4-i közgyűlésen *Polonyi Géza* kifogásolta, hogy a főváros saját polgárai ellen forduljon. Hiszen mészáros mesterséggel nem kevesebb, mint 4–500 fővárosi család foglalkozik. Az utolsó évben mintegy 80 mészáros volt kénytelen üzletének beszüntetésére, mert annak jövedelméből nem képes megélni. Sürgette próbavágások végzését a helyes árak kialakítása érdekében. Addig pedig azt kérte, ne foglalkozzanak saját fővárosi üzem felállításával.

Mások viszont (*Fenyvessy Adolf*, *Radocza János*, *Ribáry József*) pártolták a tanács előterjesztését. A fővárosnak fel kell lépnie a mészárosok esetleges túlkapásaival szemben. Igaz, hogy 80 mészáros megbukott, de a jelenlegi 900 üzlet még mindig túl sok. Ha valaki rossz helyen nyit üzletet, ne várjon sok jövedelmet, különösen, ha kellő forgótőkéje sincs. Indokolt, hogy a főváros saját üzeme révén befolyásolhassa a húsárakat.

A közgyűlés elfogadta a tanács előterjesztését. Március 11-én a belügyminiszter is hozzájárult, a húsárak indokolatlan emelése esetén, a saját fővárosi üzem létesítéséhez, 20 ezer marha évi vágási keretében.

Javaslat a lóhúsárúsítás bevezetésére

A Magyar Országos Állatorvos Egyesület választmányának nevében *Tormay Béla* elnök és *Hutyra Ferenc* titkár beadvánnyal fordult 1891. áprilisában a főváros tanácsához. A lóhús kimérésének elvi engedélyezését kérték. Hivatkoztak arra, hogy a lóhúsárúsítás újában az európai nagyvárosokban (Koppenhágában már 1830 óta, továbbá ezt követően Londonban, Hamburgban, Párizsban, Bécsben stb.) egyik sikeres megoldási módja a közismert húsellátási nehézségeknek.

A lóhúst a magyar közönség, sajnos, nem fogyasztja — írják. Pedig rendkívül egészséges táplálék. Zsírtartalma (2,5%) fele a marhahúsénak (5%), nem is említve a sertéshúsét (22,5%). A nitrogén tartalmú tápanyagok (a tulajdonképpeni „hús” alap-

anyaga) szempontjából a lóhús 22%-os aránya meghaladja a marhahús 21, az ürühús 20, a borjúhús 19 és a sertéshús 17%-os arányát. A lóhúst 74%-os víztartalma a borjúhúshoz hasonlóan könnyen emészthetővé teszi. A hírneves *Liebig* professzor vizsgálata szerint a lóhúsból készített húsvetés jóval ízletesebb és tartalmasabb, mint a marhahúsból készült.

A lóhús tehát táptértékben kifogástalan. További nagy előnye olcsósága, mely a szegényebb emberek számára teszi megfizethető táplálékká.

Az Egyesület a lovak vágásának és a lóhús kimérésének engedélyezését kérte tehát. Hiszen a lótenyésztés fejlődését is előmozdítaná a kivénhedt lovak e gazdaságos felhasználása.

A főváros tisztifőorvosa, *dr. Gebhardt Lajos* pártolta az előterjesztést, és javasolta a lóhús kimérésének „mielőbbi életbeléptetését a kellő felügyelet és ellenőrzés mellett”.

A közéleti és közgazdasági bizottság 1891. október 5-én foglalkozott az előterjesztéssel. Az Állatorvos Egyesület képviselőinek és a tisztifőorvosnak meghallgatása után „a lovaknak az e célra felállítandó külön vágóhídon való vágását és a lóhúsra kellő hatósági felügyelet és ellenőrzés melletti kimérését megengedhetőnek tartotta”.

E javaslat azonban csak a kezdet volt. Még sok vita folyt a főváros közgyűlésén, míg 1905. október 1-én megindult a Községi Lóhúsüzem működése.

Koldulás és csavargás a régi Budapesten

Fővárosunk múlt század végi rohamos fejlődése a sok szép eredmény mellett nehézségekkel is járt. Igen sok munkakerülő tódult Budapestre, itt várva könnyű megélhetést. A közönség panaszkodott a tolakodó koldusok, a veszélyes csavargók miatt. A főváros területén kívül Újpestet is szinte megszállták a több mint kétes elemek.

*Török János*nak, a fővárosi államrendőrség főkapitányának 1887-ben készített jelentése részletesen foglalkozott e fontos kérdés megoldási lehetőségeivel. Szerinte a rendőrség megtette a tőle telhetőt az utcai koldulás és csavargás megállítására. Ismételt csavargásért, koldulásért és tiltott visszatérésért egy félév alatt 4284 esetben hozott elmarasztaló határozatot a budapesti államrendőrség (3071 férfi és 1213 nő ellen). Személyenként átlag 13 napi elzárást foganatosított ilyen esetekben. De ez még távolról sem volt elegendő, nem jelenthetett végleges megoldást.

Szembetűnő, hogy az elítélteknek csak egyharmada (1453 személy) volt vidéki illetőségű, kitoloncolni pedig csak ezeket lehetett. A fővárosi illetőségűek ellen más megoldás volt szükséges. Gyermekevelő intézete a fővárosnak nincs — bár létrehozására már történt intézkedés. Az egész ország két javítóintézete mindössze 115 hellyel rendel-

kezett az erkölcsileg megromlott gyermekek részére.

Kevés az emberbaráti intézmény is az országban. A főváros két meglevő szeretet-háza elégtelen. A rendőrségi fogdából kibocsátott munkaképtelen koldus csakhamar ismét visszakerül oda. A kerületi előljáróságok mitsem tesznek a koldulás csökkentése érdekében.

A csavargók nagyrésze munkaképes, de rest, tunya hajlamú. Nincs rá mód, hogy ezeket kényszermunkára ítéljék, ahogy más országokban, így pl. Ausztriában vagy a Német Birodalomban (ott 3 évig terjedő kényszermunka szabható ki). A budapesti toloncházban naponta átlag 450 személyt kell most ellátni. Felerészük kényszermunkára fogást érdemelne.

A főkapitány javaslata szerint a koldulás és csavargás lehető csökkentése, illetve megszüntetése érdekében egy harmadik „szere-tetház” felállítására, a kényszermunka bevezetésére, a kerületi előljáróságok megfelelő jóléti munkájára, és gyermek-javítóintézetek felállítására volna szükség.

A főváros közigazgatási bizottsága 1888. február 27-i rendkívüli ülésén foglalkozott a főkapitányi jelentéssel. Rámutattak, hogy a főváros egyesítése óta mily sokat fordítottak jóléti célokra. A szegényalapból szegény-ápolda költségeire 1362 ezer, segélyekre pedig 612 ezer Ft-ot. Lelencek és árvák ellátására 797 ezret. 1887-ben pl. 781 gyermek kapott ellátást, illetve tápdíjat. Az árvaházi alapból fiú- és leány-árvaházi költségekre 438 ezer Ft-ot. 1887-ben a József fiú-árvaházban 96, az Erzsébet leány-árvaházban 87, a nemrég megnyitott Mayer-árvaházban 44 leánykát láttak el. Jótékony intézetek támogatására 361 ezer Ft-ot költöttek. A főváros bizottsága kitért azonban a főkapitány javaslatában foglaltak megtárgyalása elől. Rögzítették, hogy a távolabbi jövőben meg kell nyitni a főváros szeretetotthonát és harmadik szegényházát. Sürgetni kell továbbá a szegényügy országos rendezését.

Dr. Göbel József